

ISBN: 978-625-7303-28-6
© 2018 Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A.Ş.

ketebe.com

Ketebe Yayınları: 419

Sanat

Yayın Yönetmeni
Furkan Çalışkan

Yayıma Hazırlayan
Merve Akbaş

Kapak
Harun Tan

Mizanpaj
Nilgün Sönmez

İlk Baskı Tarihi
Şubat 2017

1. BASKI

Nisan 2021
İstanbul

Ketebe Yayınları
Sertifika No. 49619
Maltepe Mahallesi Fetih
Caddesi No: 6 Dk: 2
Topkapı 34010 İstanbul
Tel: 212.612 29 30
e-mail: ketebe@ketebe.com

Baskı ve Cilt
Seçil Ofset 100. Yıl Mahallesi
Matbaacılar Sitesi 4. Cadde No: 77
Bağcılar - İstanbul
Sertifika No: 44903
Tel: 212 629 06 15

© Eserin her hakkı anlaşmalı olarak Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A.Ş.'ne aittir.
İzinsiz yayınlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

***Eskiz Defterimden
Osmanlı Mimarisi***

Serap Ekizler Sönmez

KETEBE

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	6
YAZAR/ÇİZERİN ÖNSÖZÜ	8
ORHAN GAZİ CAMİİ XIV. YY. İLK YARISI - BİLECİK VE TEK KUBBELİ CAMİLER	12
HUDÂVENDİGÂR CAMİİ XIV. YY. - BURSA	14
YILDIRIM CAMİİ XIV. YY. - MUDURNU	24
YEŞİL CAMİİ 1391 - İZNİK	26
ULUCAMİİ 1399 - BURSA	38
YILDIRIM CAMİİ 1395 - BURSA	50
FÎRUZ BEY CAMİİ 1396 - MUĞLA	56
YEŞİL CAMİİ 1419 - BURSA	64
MURÂDİYE CAMİİ 1435 - EDİRNE	70
MURÂDİYE CAMİİ 1426 - BURSA	76
ÜÇ ŞEREFELİ CAMİİ 1447 - EDİRNE	80
MURAD PAŞA CAMİİ 1470 - İSTANBUL	84
FATİH CAMİİ 1471 - İSTANBUL	86
RUMÎ MEHMED PAŞA CAMİİ 1472 - İSTANBUL	88
BAYEZİD CAMİİ 1505 - İSTANBUL	90
SULTAN SELİM CAMİİ 1522 - İSTANBUL	98
ÜSKÜDAR MİHRİMAH SULTAN CAMİİ 1548 - İSTANBUL	102
ŞEHZADE CAMİİ 1548 - İSTANBUL	110
SÜLEYMANİYE CAMİİ 1557 - İSTANBUL	132
RÜSTEM PAŞA CAMİİ 1560 - İSTANBUL	160
EDİRNEKAPI MİHRİMAH SULTAN CAMİİ XVI. YY. - İSTANBUL	168
ZAL MAHMUT PAŞA CAMİİ XVI. YY. - İSTANBUL	170
SELİMİYE CAMİİ 1574 - EDİRNE	178

KADIRGA SOKULLU MEHMED PAŞA CAMİİ 1571 - İSTANBUL	210
PİYÂLE PAŞA CAMİİ 1574 - İSTANBUL	216
AZAPKAPI SOKULLU CAMİİ 1577 - İSTANBUL	220
ŞEMŞİ PAŞA CAMİİ 1580 - İSTANBUL	222
KILIÇ ALİ PAŞA CAMİİ 1581 - İSTANBUL	224
SULTAN AHMED CAMİİ 1617 - İSTANBUL	228
YENİ CAMİİ 1665 - İSTANBUL	234
GÜLNÜŞ VÂLİDE SULTAN CAMİİ 1710 - İSTANBUL	238
NURUOSMANİYE CAMİİ 1755 - İSTANBUL	240
AYAZMA CAMİİ 1760 - İSTANBUL	242
LALELİ CAMİİ 1763 - İSTANBUL	246
NUSRETİYE CAMİİ 1825 - İSTANBUL	248
DOLMABAĞÇE CAMİİ 1853 - İSTANBUL	250
BÜYÜK MECİDİYE CAMİİ 1853 - İSTANBUL	252
YILDIZ HAMİDİYE CAMİİ 1885 - İSTANBUL	254
ERKEN DEVİR OSMANLI CAMİ MİMARİSİNDE PLAN GELİŞİMİ	256
OSMANLI ERKEN DEVİR YAPILARINDAN OLAN ZAVİYELER VE PLAN MUKAYESESİ	258
FATİH II. BAYEZİD VE YAVUZ SULTAN SELİM DÖNEMİ CAMİ PLANLARININ MUKAYESESİ	260
ALTI PAYELİ CAMİLER VE SİNAN CAMİLERİ	262
SEKİZ PAYELİ CAMİLER VE SİNAN CAMİLERİ	264
MİNARENİN BÖLÜMLERİ VE KLASİK DÖNEM OSMANLI MİNARESİ VE BATI ETKİSİNDEKİ MİNARE ARASINDAKİ GÖRSEL FARKLAR	266
LÜGATÇE	267
BİBLİYOGRAFYA	275

SUNUŞ

6

Bir mimari tasarımı eskizle ifade etmek, çizen tarafından tasarımın kendisini adeta yeniden inşa etmektir. Göz ile elin tatlı rekabetine tanıklık eden bu süreç aynı zamanda bir yüzleşme mecrasıdır. Hatta eskize konu olan bir mekânı var eden kültürün izlerini, onu çizenin marifet ve birikiminde ayrı bir keyifle bulmak mümkün olabilir. Hele ki söz konusu mekân bir Osmanlı eseriye, tasarımcısının bile ifade etmediği bir perspektif yorumu, onu usta bir kalem ile yeniden imar edilmesine vesiledir. Böylece eserin yüzyıllar sonra başka bir zihnin aynasına vuran aksi maharetle betimlenerek, onu yeniden bizlere sevdirebilir. Kalem ile kâğıt arasındaki iletişimi belirleyen zihnin el yordamıyla ortaya koyduğu özen, düşünülmürlük ve becerinin niteliği, o eseri kendi fiziksel gerçekliğinden çok daha başka mecralarda yaşatmaya devam eder. Bize o eseri var eden kültürü mütevazî çizgilerle duyumsatarak sessizce anlatır.

Bir mimari ürünü eser olarak yaşatan unsurlardan biri de kuşkusuz onun ayakta kaldıkça görselleştirilebilmesi, betimlenmeye değer bulunmasıdır. Ölmez güzelliklerin ölümsüz çizgilerde vücuda gelip yeniden dillendirilmesidir. Yıllardır geometri deryasına kürek daldırıp, cömert gergeline işlediği desenleri insanların zihnine nakşetmek için emeğini ve zamanını vakfetmiş Serap Ekizler Sönmez, bu eserinde evvelinden ahirine Osmanlı mimarisine meftun kalemiyle bize bir seçki sunuyor. Duyumsadığı güzellikleri eskizleriyle anlatırken, Osmanlı mimarisinin zarif çizgilerine kendi gönül penceresinden baktırıyor. Tıpkı bir çocuğu doğru ve güzel sözlerle yetiştirircesine, mimariyi emsal örneklerle anlatıyor. Bütününden detayına, tutkununa, meraklısına Osmanlı mimarisinin güzelliklerini kendince yeniden özendiriyor.

Sedat etintař'ın, Ahmet Süheyl nver'in kendi zamanlarında bahşettikleri çizgiler tadındaki lezzeti, bize bunca zaman onca mimar "ellerinde" olmayan sebep ve kalemlerle sunmazken, Serap Ekizler Sönmez'e sevdiklerini çizerek sevdiren bizlere ikram ettiği için, ömrüne bereket, zihnine sağlık ve mahir ellerine gayret dilerim.

Doç. Dr. Hasan Fırat Diker / FSMV
İstanbul, Şubat 2021

YAZAR/ÇİZERİN ÖNSÖZÜ

İslam sanatını anlama çabamın bir neticesi olarak yöneldiğim İslam sanatı tarihi ve metodolojisi okumalarım sırasında, bizlere sunulandan çok daha zengin bir dünya bulunduğunu fark ettim. Özellikle İslam mimarlık tarihinin önemini okuma ile birlikte yaptığım gezilerde daha iyi anladım. Hatta tezyini sanatlara dair detaylı fark edişlerimin de yine mimarlık tarihini araştırma sürecimle paralel gittiğini söyleyebilirim.

8 İslam mimarlık tarihini öğrenmedeki amacım, sadece yapıları birbirinden ayıracak birikime ulaşmak değil, aynı zamanda mimarının farklı dönem ve coğrafyalara göre değişimini nedenleri ile birlikte fark edebilmektir. İşte tam bu noktada Osmanlı mimarisi ve dolayısı ile de Mimar Sinan çok önemli bir yere oturmaktadır. Onun mimari tasarımıdaki ve eserlerindeki mühendislik dehası, tarihsel süreçte İslam mimarisinin geldiği son noktadır. Yani aslında tüm çalışmalarımın anlamı oraya ulaşmaktadır.

Özetle İslam mimarlık tarihinde, mimari yapı tasarımlarının hem coğrafyaya göre hem de dönemlere göre değişim serüveni beni Mimar Sinan'a taşıdı.

Çizim, hayatım boyunca hemen her konuyu daha iyi öğrenmeme yardımcı olmuştur. Ressam olmam bundan mı, yoksa ressam olduğum için mi bu yönüm gelişti bilmiyorum. Fakat her öğrenim ve anlama gayretimde elim ve gözüm birlikte çalışmayı tercih etti. Konu İslam mimarisi olunca yine eskiz çizmek öğrenmemi kolaylaştırıcı çok önemli bir faktör olmuştur. Mesela Rumî Mehmed Paşa Camii'ndeki yarım kubbenin ana kubbeye bağlanması veya Hudâvendigâr Camii'nin cephe tasarımıdaki galeride yer alan ikiz pencereler, korkuluk

şebekeleri, lombard bandı gibi uygulamalar çizerken çok daha fazla fark edilebilecek detaylardır. Hatta çizim, sadece fark ettirmekle kalmayıp, fark edilenlerin de kalıcı olmasını sağlamaktadır.

Elinizdeki çalışma, tek kubbeli camilerden başlayıp Osmanlı eklektik dönemi sonuna kadar olan tarihsel süreç içinde ortaya konulmuş Osmanlı cami mimarisine ait çizimlerimin olduğu eskiz defterlerimden seçilerek oluşturulmuştur. Defterlerimde genellikle silsileyi anlama çabamla yaptığım çizimler de kronolojik sıraya sahiptir. Eskizler kitaplaşma niyetiyle yapılmadığı ve farklı dönemlerde çizildikleri için ufak teknik farklılıkları bulunmaktadır.

Ayrıca defterlerime zaman zaman mimaride yer alan tezyinat uygulamalarını da çizmeye çalıştım. Desenlere müdahale etmeden, kendi lezzeti ile sunmak istedim. Geleneksel sanatların tarihini okuyarak incelemenin dışında bu sanatların pratiğine dair hiçbir eğitim almadım. Defterlerimdeki bitkisel bazı çizimlerin iddiası yok, bunlar kendim için yaptığım minik uygulamalardır. Yine defterimde daha iyi anlaşılabilsin diye hemen her caminin plan çizimlerine de yer vermiştim. Elbette bu planlar teknik çizime uygun değil, sadece anlamaya yönelik basit çalışmalardır.

İslam mimarlık tarihi okumalarım, araştırma ve incelemelerim esnasında fark ettiğim geometrik desenler bana kimyadaki kristal sistemlerine benzerliği sebebiyle yakın gelmişti. Yavaş yavaş desenlerin nasıl oluşturulabileceğine dair çalışmalarım gün geçtikçe beni içine çekti. Zira geometrik tasarımlar, göze görüldenden fazlasını sunan muazzam bir dünyadır. Tüm İslam coğrafyasında